

Minska trångboddheten: Ny folkräkning, nya mål och nytt mått på trångboddhet

Förslag:

- **Nationellt mål om minskad trångboddhet i utsatta områden.** Trångboddheten är idag centrerad till utsatta områden. Vi föreslår en nationell plan för att det 2030 inte ska vara mer trångbott i områden som idag är utsatta, än i andra områden med flerbostadshus..
- **En nationell folkräkning med särskilt fokus på utsatta områden.** Sociala missförhållanden ökar på svarta marknader och när skatteverket och andra myndigheter inte har någon insyn i hur situationen ser ut. Genom en nationell folkräkning kan vi få ett kraftfullt verktyg dels i kampen mot svarta marknader och bidragsfusk, dels i arbetet mot att bekämpa allvarlig trångboddhet.
- **Mer ändamålsenlig trångboddhetsnorm.** Trångboddhetsnormen är föråldrad och används idag inte på det sättet som det från början var planerat. Vi föreslår att Boverket tar fram en ny trångboddhetsnorm som kan användas som skarpt verktyg i kampen med att förbättra den sociala situationen i våra utsatta områden.
- **Förtur till äldreboende för årsrika som lever trångbott.** Coronapandemin har visat vilken utsatt situation som trångbodda årsrika lever i. Som äldre är man extra känslig för sjukdomar. Med trångboddhet ökar också risken för smitta av olika slag och möjligheterna att skydda sig är små. Tillgången till trygghetsboenden och särskilda boenden behöver öka. Sociala skäl, som till exempel trångboddhet bör därför vägas in vid behovsprövning för plats på äldreboende.

BAKGRUND

De sociala problem som hänger samman med trångboddheten är särskilt tydliga under coronapandemin. Utsatta områdena drabbades snabbast av dödsfall och riskgrupper som bor trångt har svårt att skydda sig själva från att bli smittade. Att människor i utsatta områden, och minoriteter i allmänhet, drabbas hårdare under en kris är något som inte är unikt för Sverige. I Australien och i USA drabbades minoriteter hårdare av viruset. Samtidigt är det tydligt att de sociala problem som finns i utsatta områden har orsakat högre dödstal bland minoriteter. Exempelvis människor födda utanför Europa som är överrepresenterade i de utsatta områdena.

Trångboddhet är koncentrerat till utsatta områden och utrikes födda. På Järvafältet är mer än var tredje trångbodd (DN, 2019) och 20 procent av utrikes födda från utanför Europa är trångbodd i landet som helhet. Det är 18 procentenheter högre andel än hos inrikes födda (SCB). Dessutom har andelen ökat kraftigt under 2000-talet, och det finns en överhängande risk för ett större mörkertal då den svenska folkbokföringen inte är tillförlitlig i utsatta områden.

Tragiskt nog är det både fler personer som bor i varje enskild bostad i de utsatta områdena - och lägenheter som de bor i är mindre till ytan. Att barnen sover i köket, eller under vissa tider av året på möblerade inglasade balkonger, och att farföräldrar bor tillsammans med sina barn hela livet, är vardag för många i våra utsatta områden. Trångboddheten har haft en nära koppling till smittspridning. Diskussionen har de senaste veckorna också handlat om de socioekonomiska faktorer som orsaker för smittspridning, när många innan det fokuserat på språk- och normbarriärer. Serviceyrken och andra låglöneyrken där arbetarna kommer i kontakt med många tenderar att innebära en större risk för spridning.

Trångboddheten påverkar hela människor i alla livsfaser. Det gör sig påmint i att det inte finns en plats att göra läxor på där man slipper bli störd. Att det är svårt att arbeta hemifrån. Att det bor fler människor i en lägenhet än bostaden är byggd för riskerar mögel och att lägenheten slits fortare. Sammantaget så kan det få en effekt på skolresultaten, ens välmående, möjligheten att prestera på jobbet, kort sagt möjligheterna att leva ett fungerande liv i hemmet.

En folkräkning skulle potentiellt kunna förbättra möjligheten att arbeta mot trångboddhet och hantera konsekvenserna av trångboddhet. När det offentliga inte känner till hur många som bor i olika områden, och hur de sociala situationerna ser ut, är det också svårt att ta korrekt underbyggda beslut. En folkräkning kan vara en grund för att förbättra situationen för de som bor i utsatta områden, och långsiktigt se till att levnadsstandarden förbättras.

Trångboddheten är i grunden en fråga om socioekonomiskt svaga gruppers situation i allmänhet. Dessa grupper har särskilt svårt att hävda sig på bostadsmarknaden. Bostadskön missgynnar dessa grupper och bostadsrätter, äganderätter och andrahandsmarknaden är för dyra för de flesta. De viktigaste långsiktiga reformerna för att ändra på detta är en bättre fungerande bostadsmarknad med en bättre fungerande matchning. Det finns både kortsiktiga och långsiktiga lösningar inom dessa kategorier. Några exempel på åtgärder som går att genomföra relativt fort är lättade kreditrestriktioner, moderniserade byggregler baserade på funktion snarare än normer, förändringar i kommunernas planmonopol, möjlighet för byggaktörer att få föreslå detaljplaner, lättnader för att hyra ut ett rum och begränsningar av bostadsrättsföreningars möjlighet att hindra uthyrning.

Liberalerna kan idag presentera fyra förslag för att minska trångboddheten i våra utsatta områden. Som ett led i ett arbete att inte ha några utsatta områden 2030 krävs politiska reformer.

Förslag

1. Nationellt mål om minskad trångboddhet i de utsatta områdena. De flesta utsatta områdena är inte planerade för det stora antal individer som bor där. Samtidigt som bostäderna är mindre i utsatta områden så bor det fler personer i varje bostad. I Sveriges icke utsatta områden bor det 2,19 personer i varje hushåll och 50 procent av bostäderna är större än 80 kvm. I utsatta områden bor det 2,53 personer i varje hushåll och bara 32 procent är större än 80 kvm¹. Ett växande utbud av bostäder och en förtätning med nya bostäder är grundläggande för att fler ska kunna hitta en bostad och kunna flytta från trångboddhet, men det löser inte problemen på kort sikt. Utvecklingen är också viktig för att kunna erbjuda en bättre samhällsservice och för ett lokalt näringsliv som kan erbjuda de tjänster som de som bor i området behöver.

Genom att kontinuerligt kartlägga trångboddheten och sätta press på de lokala makthavarna ser vi till att samhällets aktörer tar sitt ansvar när det kommer till att minska trångboddheten, och de sociala klyftorna mellan utsatta, och icke utsatta områden. Kommuner som har utsatta områden med trångboddhet som överstiger den nationella genomsnittet ska årligen rapportera till Boverket om de åtgärder som har åtagits för att minska trångboddheten, samt vad kommunen planerar att göra framgent för att minska trångboddheten.

Liberalerna kräver att ett statligt mål införs. Målet är att det 2030 inte ska vara mer trångbott i utsatta områden jämfört mot andra flerbostadshusområden.

2. En nationell folkräkning med särskilt fokus på utsatta områden. Den svenska folkbokföringen fungerar inte längre. En stor andel svenskar förmodas vara skrivna på andra platser än där de stadigvarande bor. En regelrätt folkräkning bör genomföras i Sverige, med ett särskilt fokus på utsatta områden. Detta för att ta reda på hur många som faktiskt bor i de utsatta områdena, stoppa falska folkbokföringar och öka möjligheten till att motverka allvarlig trångboddhet och målvaktsadresser.

Den första folkräkningen utfördes på 1700-talet. Sedan dess genomfördes dessa med jämna mellanrum, ungefär var tionde år, fram till 1990 då den sista folkräkningen ägde rum. Det är avgörande för att myndigheter ska ha rätt information om hur många som bor på olika platser och hur många som vistas i landet. Det går inte att göra väl underbyggda beslut utan att ha

¹ Fakta för förändring (2019), Stiftelsen The Global Village

korrekt information. Därför behövs det en folkräkning nu. Liberalerna föreslår att Skatteverket/SCB ges i uppdrag att genomföra en folkräkning 2021.

- 3. En ny trångboddhetsnorm.** Trångboddhetsnormen, den så kallade norm 3 innebär att hushållet är trångbott om det bor fler än en person i varje sovrum. Att använda norm 3 som är från 1974 som trångboddhetsmått, är föråldrad och behöver uppdateras för att bättre mäta och peka ut den trångboddhet som kan leda till ohälsa, orolig hemmiljö eller andra skadliga effekter. Det gör den nämligen inte idag, då normen dels inte fångar de mest allvarligt trångbodda så räknas socioekonomiskt starka småbarnsfamiljer också felaktigt som trångbodda. Som trångboddhetsnormen tekniskt är utformad idag missar den att fånga den riskfaktor vi vet trångboddhet är för sociala problem, som dåliga skolresultat och ohälsa (RiR 2019:9)

Att det finns vissa områden i Sverige där en stor andel av de som bor där bor i trånga förhållanden visar på de sociala klyftor som i allt större grad beror på var i Sverige man bor. Därför föreslår vi att Boverket ges i uppdrag att, i enlighet med Riksrevisionens rekommendation, ta fram en ny trångboddhetsnorm som ska identifiera de som lever riktigt trångbott. Den nya normen ska implementeras under 2021.

- 4. Förtur till äldreboende för åsrika som lever trångbott.** Coronapandemin har visat vilken utsatt situation som trångbodda åsrika lever i. Som äldre är man extra känslig för sjukdomar. Med trångboddhet ökar också risken för smitta av olika slag och möjligheterna att skydda sig är små. Tillgången till trygghetsboenden och särskilda boenden behöver öka. Sociala skäl, som till exempel trångboddhet bör därför vägas in vid behovsprövning för plats på äldreboende.